

95403827-8	19/09/2025	ידיעות אחרונות - המוסף לשבת	עמוד 8	1	26.39x35.38
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

מעט הספור לעט החרב :

חן ארצי סרור

מעם הספר לעם החרב

שישה שבועות אחרי פרוץ המלחמה, כותרת הטור כאן הייתה "זוהי לא ספרטה" • חלפו שנתיים וראש הממשלה מציג את סופר־ספרטה כחזונו לישראל העכשווית - בכלכלה, בחברה, בדרך הביטוי והמחשבה • לא לזה התכוון הרצל כשדיבר על "חברת מופת"

הימים היו ימיה הראשונים של המלחמה. מתוך שטחי הכינוס יצאו תמונות של חייל מנגן בכינור בזמן שהוא יושב על גג של אכזרית או חייל מנגנם עם ספר עיון או ספר תפילה בהררי הפורדה. כשההותר לפרסום התחיל למלא את ימינו בכל בוקר, התגלו עולמות שלמים. חייל נפל, אבל קורותיו הם הרבה מעבר למדים. בצבא העם רוב הנופלים הם לוחמים מקצועיים אלא אזרחים - אנשי חינוך ורוח, אמנים ויוצרים, חקלאים וסטודנטים, מההייטק ומהתעשייה. מכל חלקי החברה.

אני זוכרת שחששתי אז שאתוס ההקרבה הישראלי עלול להפוך למדורת שבת בימים קשים כל כך. איך המוות יכול בקלות להיצבע בצבעים רומנטיים. ומתוך אותו חשש, כתבתי בטור הזה ממש שישה שבועות אחרי פרוץ המלחמה טקסט שנפתח במילים: "זוהי לא ספרטה. זה לא הסיפור הישראלי, זה לא האתוס היהודי. ישראל איננה ספרטה, אלא חברה חפצת חיים, ומתוך אותה חיות היא שולחת את מיטב בניה ובנותיה להילחם שבועות ארוכים במערכת מסוכנת ומורכבת מאוד". עברו שנתיים. תוך שנתיים ההבטחה הישראלית כל כך שלא נעז להיות ספרטה הפכה להצהרה של ראש הממשלה לפיה עלינו להיות סופר־ספרטה.

שדה הקרב הוא אותו שדה קרב, האויב אותו אויב, אבל האם זו אותה המלחמה? אם עד השבוע השאלה הזו נשאלה בלחש, בהסתייגות או בזהירות, נאומו של ראש הממשלה נתניהו הפך את הסדקים בצדקת הדרך לשבר מוצהר.

הבחירה של נתניהו לומר שעלינו להיות אתונה וסופר־ספרטה היא תמוהה. מה זה בעצם אומר? נתניהו אדם משכיל, הוא מודע היטב לעובדה שמדובר במורלים הפוכים. באותו מאמר ציטטתי את חתן פרס ישראל לחינוך, הפילוסוף עקיבא ארנסט סימון, שכתב מאמר מרתק בשם "ספרטה או אתונה" באסופה "האם עוד יהודים אנחנו?", שיצאה ב־1982. סימון היה מוטרד מהמיליטריזציה של החינוך, והזהיר מפני הסכנה שמא תהיה ישראל למעין "ספרטה של המזרח הקרוב". כלומר חברה שבשל האיומים שסובבים אותה תעצב חינוך צבאי טוטאלי, שכל תחום בחיים מושפע ממנו.

החינוך הספרטני היה חינוך צבאי יעיל מגיל לידה ועד בגרות, וגם ימי השלום נתפסו כשביטת נשק בלבד. כל אורח נחשב חייל בחופשה שיכול לעמוד לרשות הצבא בכל עת ושחייו הם לעולם לא שלו אלא של מדינתו. סימון חשש מהמורל של ספרטה בצדק. ברוב מוחלט של הדורות, יהודים היו נטולי כוח צבאי או מדיני, והריבונות הישראלית איננה רק מתנה אלא אתגר גדול שמציב את השאלה כיצד הכוח מעצב את החברה.

מומחים לכלכלה זעקו השבוע את מה שהבורסה הרגישה בו מיד: מלחמת הנצח שבה בחרה הממשלה תשאיר את ישראל מרוששת, תרחיק ממנה השקעות, וגם תביא לביטולם של הסכמים חשובים

שמכניסים למדינה חון מדי שנה. החיים עצמם, איכות החיים ורמתם, ימשיכו לרדת, וכבר עכשיו אנו נאלצים להתמודד עם מציאות כלכלית עגומה.

יש לא מעט גורמים בממשלה שלא מתרגשים במיוחד מזוטות כאלה, חומריות. מבחינתם "עם לברד ישכון" זו תוכנית עבודה. נתניהו חשף, ייתכן שבבלי דעת, את החזון שלו לישראל העכשווית: לא אור לגויים, לא אומה ששבה לארצה ומצויה בהתחדשות רוחנית וצמיחה, אלא ספרטה שופכת הרם, לא פחות.

קיים הבדל תהומי בין התפיסה שאומרת שעלינו לאי חוץ בחרב בלית ברירה, לבין זו שרואה במלחמה חלק מהותי מהווייתו התרבותית של עם ומדינה. בשל מצבו הפוליטי, נתניהו מעוות את דמותו, ואנו הופכים מעם הספר לעם החרב.

הייתה זו התרבות הספרטנית שהתהדרה בדיבור לקוני, גס, קצר, פשוט, ובזה למי שראו ביכולת הביטוי פלא אנושי, יסודה של חברה דמוקרטית. מבחינה זו, כבר שלוש שנים שממשלתו של נתניהו פועלת בכל כוחה להפוך אותנו לספרטה: שר חינוך שמהלך אימים על מורים ומנהלים שמבקשים לקיים שיה פתוח בבתי הספר; שרים שמגרפים את כל מי שחולק עליהם; שליחי

הטור שפורסם ב־17 בנובמבר 2023

אנחנו לא חייבים לחפש דמויות

מופת מהעבר הרחוק, מספיק

להיזכר בגדי מוזס שחזר מהשבי

אל העבודה המאומצת בשדה

תכוחי האדמה של ניר עוז

החינוך הספרטני היה חינוך צבאי

מגיל לידה ועד בגרות. כל אזרח

נחשב חייל בחופשה שעומד

לרשות הצבא בכל עת ושחייו הם

לעולם לא שלו אלא של מדינתו

ציבור שמאמינים שאם יש להם הכוח, אין הם צריכים לדבר אל ועם הציבור, ומשטרה שנפלה לידיו של שר עברייני, ובני שורותיה יש עובדי ציבור שלא רואים שום ערך בשמירה על חופש הביטוי וההפגנה.

במדינת ספרטה אין צורך בבתי משפט או בעיתונות ביקורתית, אין צורך בתרבות ואמנות אם הן לא משרות את השלטון, אין טעם להשקיע בהסברה, כי הפגזים השורקים מדרברים בשמנו. נתניהו הרואה בעצמו מלך־פילוסוף רוצה לשאת נאומים והצהרות לעיתונות לברו. אין לו עניין בתרבות פוליטית שבה מבררים את הטוב המשותף שלנו באמצעות מילים.

★ הציונות מעולם לא הציבה את ספרטה כמודל, היא כיוונה לרעיון אוטופי אחר: חברת מופת. חזון שנועד בכתביו של הרצל מתוך מציאות בלתי נסבלת של אנטישמיות ורדיפות. היהודים היו נתונים במצב קשה ממש, ובכל זאת הרצל הצליח להרחיק ראות. בשונה מהמנהיגים שלנו היום, היה לו דמיון פוליטי. הוא כתב אוטופיה ביריעה ברורה שהיא לא תתממש, אבל יש בכוחה להיות כוכב צפון שינחה את הדרך.

מייסדי הציונות פסעו בדרכו של הרצל ופיתחו כל אחד בסגנונו את חזון חברת המופת: להקים בארץ יש־ראל חברה צודקת, שוויונית, אחראית ומתוקנת, המבוססת על ערכי היהדות ועל עקרונות ההומניזם האוניברסלי. רעיון חברת המופת התבסס על דאגה לחלש, הבטחת רמת חיים סבירה לכל אדם, ערבות הדדית וחי תירה לתיקון עולם לאור חזון הנביאים.

זוהי תפיסת עולם שראתה בכוח הצבאי והשמירה על הביטחון כלי מרכזי עבור מימוש ערכים נעלים, לא ערך בפני עצמו. בן־גוריון ואחר העם, ז'בוטינסקי ויגאל אלון, כל אחד בדרכו ובמשמרת שלו יצרו תשתיות מדינתיות, רוחניות וביטחוניות על מנת להגשים את החלום הזה. איש מהם לא היה חף מטעויות, אבל המצפן היה מכונן היטב.

בכוחנו להציב אלטרנטיבה לסופר־ספרטה של ממשלת ישראל. אנחנו לא חייבים לחפש דמויות מופת מהעבר הרחוק, מספיק להיזכר בגדי מוזס שב מהשבי אל העבודה המאומצת בשדה תפוחי האדמה של ניר עוז. בישראל יש אנשי אשכולות, אנשי מעשה והמציאה. אנשים בעלי דמיון. כל שצריך הוא שנצליח להצית מחדש את האש הזו. ערב ראש השנה זו הזדמנות להתחדשות. למרות הכל ועם הכל. בכוחו של הרעיון הציוני להתחדש.

chensror@gmail.com